

Warszawa, 25.11.2018

Dr hab. Agata Bareja-Starzyńska
Zakład Turkologii i Ludów Azji Środkowej
Wydział Orientalistyczny
Uniwersytet Warszawski

Opinia o dorobku naukowym dr Marzanny POMORSKIEJ

Kariera naukowa dr Marzanny Pomorskiej związana jest z Instytutem Orientalistyki (dawniej: Instytut Filologii Orientalnej) Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Dr Marzanna Pomorska uzyskała stopień magistra filologii orientalnej w zakresie turkologii w 1992 w Instytucie Filologii Orientalnej Uniwersytetu Jagiellońskiego i następnie stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa na Wydziale Filologicznym UJ w 2004 roku. Jej rozprawa doktorska zatytułowana „Middle Chulym noun formation” napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Marka Stachowskiego wydana została w serii *Studia Turcologica Cracoviensia* 9 przez Księgarnię Akademicką w Krakowie także w 2004 r. W 2013 roku dr Pomorska opublikowała pracę pt. „Materials for a historical dictionary of New Persian loanwords in Old Anatolian and Ottoman Turkish from the 13th to the 16th century”. Ta praca także została opublikowana w 2013 roku w serii *Studia Turcologica Cracoviensia* 13 przez Księgarnię Akademicką w Krakowie.

Zatrudnienie dr Pomorskiej związane jest z Instytutem Orientalistyki (dawniej: Instytut Filologii Orientalnej) Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Pomijając przerwy w pracy wynikające ze zwolnień lekarskich, urlopów macierzyńskich i wychowawczych dr Pomorska przepracowała w instytucie ponad 25 lat najpierw jako asystent, a następnie adiunkt w Zakładzie Turkologii, Katedrze Języków Azji Środkowej i Syberii i ostatecznie od 2014 roku w Katedrze Turkologii.

W zakresie **współpracy międzynarodowej** dr Marzanny Pomorskiej należy wymienić, że w 1994 roku odbyła staż naukowy w Uniwersytecie Stambulskim. Wyjeżdżała także do Bratysławy w ramach wymiany bezpośredniej na zaproszenie Uniwersytetu im. Komeńskiego i podobnie do Helsinek na zaproszenie Uniwersytetu Helsińskiego. Kilkakrotnie wzięła udział w konferencjach poza granicami Polski: w Pradze i w Ankarze. Jej działalność w tym zakresie należy ocenić pozytywnie.

Osiągnięcia **dydaktyczne** dr Marzanny Pomorskiej są godne podkreślenia. Od 1993 roku do chwili obecnej prowadziła wykłady, ćwiczenia i konwersatoria na studiach stacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia filologii tureckiej w Instytucie Orientalistyki UJ w Krakowie. Były to przede wszystkim zajęcia obejmujące nauczanie języków tureckich: język staroturkijski, dialekty czułymskie, język tuwiński, język turecki (w tym praktyczna nauka na poziomach zaawansowania A1-B2), ćwiczenia przekładowe, ćwiczenia w zakresie gramatyki kontrastowej języków polskiego i tureckiego, ale także proseminarium licencjackie, turkologiczne i kulturoznawcze oraz konwersatorium kulturoznawcze. Dr Pomorska opracowała ponadto autorski program nauczania j. tureckiego w ramach studiów

AKS

podyplomowych dedykowanych pracownikom Służb Granicznych. Należy podkreślić dużą aktywność dydaktyczną dr Pomorskiej.

W zakresie **opieki naukowej nad studentami** była promotorką jednej pracy magisterskiej oraz pięciu prac licencjackich. Uczestniczyła w egzaminach dyplomowych jako recenzent prac magisterskich i licencjackich. Jest to działalność jeszcze skromna, ale wskazuje na potencjał i możliwość rozszerzenia tego typu działalności w przyszłości.

Dr Pomorska aktywnie uczestniczyła w **organizacji** życia naukowego i kulturalnego uczelni. Przez blisko piętnaście lat była członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma naukowego *Studia Etymologica Cracoviensia* (pod red. prof. Marka Stachowskiego), w tym sekretarzem redakcji. Ponadto była konsultantem wydawnictw, współorganizatorem konferencji, członkiem komisji egzaminacyjnych, sekretarzem komisji rekrutacyjnej, koordynatorem nauki praktycznego j. tureckiego, sprawowała opiekę nad studentami organizującymi Festiwal Nauki, Dzień Otwarty i Noc Języków w UJ, tłumaczyła symultanicznie podczas spotkań oficjalnych UJ i wykładów gości Katedry Turkologii oraz Katedry Języków i Azji Środkowej i Syberii IO UJ. Brała udział w pracach nad uprządkowaniem księgozbioru Zakładu Turkologii. Opracowywała harmonogramy zajęć dla studiów prowadzonych przez IO UJ, itp. Należy pozytywnie ocenić działalność organizacyjną dr Pomorskiej.

W zakresie **popularyzacji nauki** należy odnotować, że dr Pomorska wystąpiła z referatami na ponad 10 konferencjach naukowych.

Za swoją działalność w UJ dr Pomorska kilkakrotnie została uhonorowana **nagrodami JM. Rektora UJ**.

W wykazie opublikowanych prac naukowych dr Pomorska przedstawiła trzy monografie, siedemnaście artykułów, dziewięć recenzji, jedną bibliografię, jeden komunikat, współredakcję tomu i tłumaczenia w pracy zbiorowej. Jest to niewątpliwie pokaźny dorobek naukowy.

Przedstawiona do oceny publikacja wchodząca w skład osiągnięcia naukowego dr Pomorskiej to jednotomowa monografia pt. „Russian loanwords in the Chulym Turkic dialects” wydana przez Księgarnię Akademicką w Krakowie w 2017 (266 stron).

Monografia dotyczy zapożyczeń z j. rosyjskiego do j. czułymskiego, którym posługiwała się ludność turkojęzyczna żyjąca w południowo-zachodniej Syberii nad rzeką Czułym, a konkretnie nad dolnym i środkowym biegiem tej rzeki, która z kolei jest prawobrzeżnym dopływem Obu. Z trzech dialektów czułymskiego tylko dialekt środkowoczulymski jest nadal używany przez niewielką grupę (kilkanaście do kilkudziesięciu) użytkowników. Dialekt küerycki i dolnoczulymski są martwe. Dr Pomorska od czasu swojej pracy doktorskiej udowadnia, że „lingwonim „język czułymski” nigdy nie istniał jako osobna jednostka taksonomiczna”, zaś wymienione dialekty „są genetycznie odrębne i nie zrosły się w całość”. Materiał leksykalny gromadzony był przez turkologów od końca XIX w., w tym przykłady dialektu küeryckiego przez ojca turkologii, Wilhelma Radloffa, inaczej Wasilija Radłowa, niemieckiego badacza działającego w Rosji carskiej, podczas jego licznych ekspedycji po Syberii. Z kolei materiał dolnoczulymski i środkowoczulymski został zebrany przez Andreja Pavłoviča Dul’zona i jego uczennicę Rimmę Machmutovną Birjukovič znacznie później, w latach 1946 i 1950. oraz w latach 1970. odpowiednio. Nieopublikowane materiały zgromadzone w Tomsku po latach wykorzystała Valerija M. Lemskaja do swojej pracy doktorskiej (2011, nieopublikowana i publikacje: 2010, 2012, 2013, 2015, 2017). Badania nad

czułymskim prowadzili także uczestnicy wyprawy koreańskiej – w tym Li Yong-Söng, Zarip Serikbajev and Ko Sung-ik (publikacja w 2006, 2011) oraz amerykańskiej – Gregory D.S. Anderson i David K. Harrison (materiały opublikowane w 2003 i 2004). Z podanych wyżej informacji wynika, że w swojej pracy dr Pomorska korzystała z najnowszych dostępnych danych językowych.

Można zauważyć, że temat pracy habilitacyjnej związany jest ściśle z tematem pracy doktorskiej pani Marzanny Pomorskiej, „Middle Chulym noun formation” i stanowi jej kontynuację i rozwinięcie. Zainteresowanie tym właśnie tematem dr Pomorska tłumaczy faktem braku opisu zarówno gramatyki dialektów czułymskich, jak i „wyczerpującego, ogólnodostępnego opisu systemów fonetycznych / fonologicznych dialektów czułymskich”. Natomiast w zakresie tematyki zapożyczeń autorka monografii objaśnia, że „tak jak to dzieje się w innych językach, również i w przypadku dialektów czułymskich zapożyczanie następowało wówczas, gdy pojawiała się potrzeba określenia obcego dotychczas desygnatu”. Ponadto podaje, że „analiza morfologiczna rusycyzmów ... potwierdza ogólnie znaną tezę, że najchętniej zapożyczane są rzeczowniki (ponad 80 %), kolejno czasowniki (ok. 8 %), przymiotniki i inne części mowy”. Już wcześniej analizowała zapożyczenia arabskie i perskie w czułymskim – artykuł „Arabic loanwords in Chulym” (2005) i „Notes on Persian loan words in the Chulym Turkic dialects” (2012).

Przedmiotem obecnego osiągnięcia naukowego jest drobiazgowy opis rusycyzmów w dialektach czułymskich. Autorka pisze o swoich celach: „wydawało się celowe nie tylko udokumentowanie w sposób dostępny samych zapożyczeń, ale również analiza ich adaptacji na wszelkich poziomach językowych jako przyczynek do tychże badań na ogólnoturkijskim tle”. Znając świetnie język turecki i bogate tło języków turkijskich dr Pomorska okazała się świetnym kandydatem do wypełnienia tego zadania.

Monografia podzielona jest na 7 części (Part). Wprowadzenie (Part A. Introduction) zawiera krótki opis j. czułymskiego jako sztucznej konstrukcji, nie mającej pokrycia w rzeczywistości językowej. Autorka prezentuje historię gromadzenia materiału leksykalnego i dzieli się z czytelnikami problemami związanymi z odczytywaniem notatek sporządzonych przez inne osoby, często słabo przygotowane do tego zadania. Proponuje także ujednolicony zapis transkrypcyjny, użyty już wcześniej w rozprawie doktorskiej.

W ocenie pracy należy po pierwsze podkreślić niezwykłą pieczołowitość w prezentowaniu zgromadzonego materiału. W części B (Part B) rozdział zatytułowany skromnie: „Index of Russian loanwords in Middle Chulym” (a kolejny „... in Lower Chulym”, „... in Küärik”, „... in an unidentified Chulym Dialect”) faktycznie zawiera do każdego hasła jego angielski przekład, przykłady zdań, w których dane zapożyczenie nastąpiło (jeśli był oryginalny przekład rosyjski lub niemiecki, został tu także przytoczony), źródło pisane, z którego przykład został zaczerpnięty oraz wątpliwości w zakresie etymologii oddane za pomocą gwiazdek. Hasła opatrzone są także licznymi przypisami odsyłającymi do źródeł oraz uwagami natury językoznawczej.¹

Po drugie, tak drobiazgowo opracowany materiał jest następnie opisany w kolejnej części pracy (Part C) pod kątem fonetycznej adaptacji zapożyczeń rosyjskich w czułymskich dialektach:

¹ Można postulować, że dla pełnego obrazu warto by było dodać także przekłady owych zdań z j. niemieckiego i j. rosyjskiego na j. angielski z uwagi na to, że monografia pisana jest w języku angielskim. Natomiast językowa erudycja autorki pozwala jej na swobodne poruszanie się w materiale zapisanym w kilku językach.



„Phonetic adaptation of Russian loanwords in the Chulym Turkic dialects”. W kolejnych rozdziałach przedstawione są przykłady adaptacji rosyjskich spółgłosek w nagłosie, pozycji środkowej i wygłosie oraz adaptacji samogłosek. W tej części dr Pomorska analizuje przykłady przyjmując za punkt wyjścia zjawisko fonetyczne, niezależnie od tego w którym dialekcie czułymskim występuje, jakkolwiek precyzyjna informacja o rodzaju dialektu zostaje także podana w przykładach.

W części D pt. “Russian loanwords in the Chulym Turkic dialects by semantic fields and word classes” autorka zwraca uwagę na fakt, że jakkolwiek zapożyczenia pojawiały się wraz z nowymi ideami, koncepcjami i wzajemnymi kontaktami, to jednak nieliczne przykłady można odnotować także w zakresie rybołówstwa, myślistwa i zbieractwa, charakterystycznych dla tradycyjnego sposobu utrzymania. Z kolei podział zapożyczeń na części mowy jasno wykazał pierwszeństwo rzeczowników nad pozostałymi wyrazami zapożyczonymi.

Następna część, Part E, poświęcona jest interesującemu zagadnieniu integracji morfologicznej rusycyzmów w dialektach czułymskich: „Morphological integration of Russian loanwords in the Chulym Turkic dialects”. Dr Pomorska pokazuje na przykładach w jak sposób doszło do integracji (np. jak został utworzony derywat, czasownik *kučala* – ‘to heap up’ dzięki dodaniu do rosyjskiego rzeczownika *kuča* – ‘heap’ czułymskiej końcówki derywacyjnej – *la*).

Przedostania część monografii, Part F, zawiera wykaz skrótów, źródła analizowanych przykładów i wyzyskaną literaturę, a część ostatnia, Part G to bardzo przydatny „Index of Russian etyma” z 340 rdzeniami etymologicznymi.

Pozostałe osiągnięcia naukowo-dydaktyczne podane przez dr Pomorską obejmują słownik pt. „Materials for a historical dictionary of New Persian loanwords in Old Anatolian and Ottoman Turkish from the 13th to the 16th century”, 2013, i pięć artykułów: “New-Persian loanwords in Anatolian-Turkish dialects” (1998), “An Azeri dialect of Tabriz. An attempt at phonological description” (1994); “New-Persian and Arabic loanwords in the Azeri dialect of Tabriz” (1994), “On the phonological adaptation of some Russian loanwords in Tuvian” (1995) and “Some names for ‘button’ in Turkic languages” (1996). Są to wszystko prace o tematyce językoznawczej dopełniające zarysowaną wcześniej problematykę interesującą dr Pomorską: zapożyczenia w j. tureckich i fonologię. Niektóre z tych prac zostały napisane i opublikowane przed obroną doktoratu.

Prezentując ocenę działalności naukowej dr Marzanny Pomorskiej należy podkreślić jej świetny warsztat językoznawczy stosowany w każdej publikacji. Wybór języka, czy raczej dialektów czułymskich jako obszaru pracy badawczej był nieprzypadkowy – dzięki opracowaniu dr Marzanny Pomorskiej można poznać dialekty, które są już wymarłe lub stoją w obliczu wymarcia.

Podsumowując całokształt działalności naukowej habilitantki, w tym przedstawionego do oceny osiągnięcia naukowego, pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych, działalności dydaktycznej i popularyzatorskiej oraz współpracy międzynarodowej stwierdzam, że habilitantka spełnia wszystkie warunki stawiane przez Ustawę przed kandydatami na stopień doktora habilitowanego. Wnoszę więc z pełnym przekonaniem o dopuszczenie dr Marzanny Pomorskiej do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

A. Banaj-Słomka

9.12.2018